

Algemeen ambtsbericht Noord-Irak

Actualisering

Mei 2003

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag

12 mei 2003

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt informatie gegeven over de situatie in Noord-Irak die van belang kan zijn voor de beoordeling van asielverzoeken van personen uit Noord-Irak en voor de besluitvorming over terugkeer van afgewezen Iraakse asielzoekers naar het gebied.

Dit ambtsbericht beperkt zich tot een actualisering op hoofdlijnen van het algemeen ambtsbericht over de situatie in Noord-Irak van oktober 2002. De actualisering bestrijkt de periode van 1 oktober 2002 tot 20 maart 2003, het moment dat de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk met een militaire interventie in Irak begonnen. Indien er belangrijke wijzigingen zijn opgetreden ten opzichte van de situatie ten tijde van het algemeen ambtsbericht van oktober 2002, zijn deze bij de verschillende onderwerpen hieronder expliciet vermeld. Voor de conformiteit is de hoofdstuk- en paragraafindeling aangehouden zoals in het vorige ambtsbericht.

Aan de totstandkoming van dit ambtsbericht liggen onder meer eigen bevindingen en rapportages van Nederlandse ambassades in de regio en in Europa ten grondslag. Ook is gebruik gemaakt van informatie van onder meer het Duitse Bundesamt für die Anerkennung ausländischer Flüchtlinge, verschillende VN-organisaties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Waar in dit ambtsbericht wordt verwezen naar openbare bronnen, is de tekst in veel gevallen ook gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen. Een overzicht van de meest geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

In hoofdstuk 2 wordt op hoofdlijnen de politieke en economische situatie in Noord-Irak geschetst. Ook veiligheidsaspecten en de rol van landen in de regio komen daarbij aan de orde.

Hoofdstuk 3 behandelt de mensenrechtensituatie, waarbij aandacht wordt besteed aan religieuze groepen, etnische minderheden en andere specifieke groepen

In hoofdstuk 4 komen oorzaken van migratiestromen en de mogelijkheden voor (her-)vestiging in Noord-Irak aan de orde. Ook wordt aandacht besteed aan de positie van (binnenlands) ontheemden en activiteiten van internationale organisaties.

Hoofdstuk 5 bevat een algehele samenvatting. In de bijlage is een lijst opgenomen van 'ministers' in de de facto deelregeringen van Noord-Irak.

2 Landeninformatie

2.1.3 ‘Staatsinrichting’¹

Wetgevende en uitvoerende macht

Bestuur

Hoewel de KDP- en PUK-gebieden qua bestuur gescheiden zijn en in de deelgebieden twee afzonderlijke regeringen (KRG/KDP en KRG/PUK) functioneren, heeft er een uitwisseling van partijkantoren plaatsgevonden. In februari 2003 hebben beide partijen een partijkantoor in elkaars’ gebied geopend, in Sulaymaniyya en in Erbil.

Daarnaast is de Kurdistan National Assembly, het gezamenlijk parlement van de KDP en de PUK, op 4 oktober 2002 geopend. Hierna kwam het gezamenlijk parlement tot medio maart 2003 twintig keer bijeen.²

2.2 Politieke ontwikkelingen

De internationale politieke ontwikkelingen ten aanzien van Irak bepaalden in belangrijke mate de politieke ontwikkelingen in Noord-Irak. Centraal op de politieke agenda stond de ontwapening van het regime in Bagdad en de discussies in dat kader in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VN). De toenemende dreiging van een militair ingrijpen in Irak en de militaire voorbereidingen van de Verenigde Staten (VS) en het Verenigd Koninkrijk (VK) in en rond Irak beïnvloedden de politieke agenda van de Noord-Iraakse autoriteiten.

In het licht van de ontwikkelingen in Irak en de toekomst van het land waren de Noord-Iraakse autoriteiten op regelmatige basis in contact met de VS.³

De berichtgeving over de rol van de Noord-Iraakse autoriteiten in de ontwikkelingen rond het militair ingrijpen in Irak was tweeslachtig. Hoewel de Noord-Iraakse autoriteiten openlijk hun bedenkingen over een militair ingrijpen uitten, zouden de partijen daarentegen volgens berichten in de media met de VS

¹ Hoewel Noord-Irak geen onafhankelijke staat is, is ten behoeve van de uniformiteit de titel van deze paragraaf gehandhaafd conform de standaardindeling van algemene ambtsberichten. Ook voor de begrippen die worden gebruikt voor de beschrijving van de staatsinrichting, zoals regering, ministerie, dient opgemerkt te worden dat het de facto autoriteiten betreft. Kurdistan Satellite TV, 19 maart 2003.

²

³

In januari 2003 werden de PUK- en KDP-leiders met een vertegenwoordiger van het Iraqi National Accord (INA) in Washington ontvangen door de nationale Veiligheidsadviseur van de VS, Condoleezza Rice. www.kdp.pp.se, 20 januari 2003.

samenwerken op militair gebied.⁴ Er vonden in de verslagperiode regelmatig besprekingen plaats tussen de VS, Turkije en de Noord-Iraakse autoriteiten.⁵

Samenwerking KDP en PUK

Na de ontmoeting van de PUK- en KDP-leiders (Talabani en Barzani) in september 2002 gaven de Noord-Iraakse partijen uitvoering aan de nog openstaande afspraken tussen de partijen zoals vastgelegd in de Washington-overeenkomst.

- Op 4 oktober 2002 vond de eerste bijeenkomst van de Kurdistan National Assembly, het gezamenlijke parlement van de KDP en de PUK, plaats in Erbil, kort daarop gevolgd door een bijeenkomst in Sulaymaniyya op 8 oktober 2002.⁶
- Er werd een aantal afspraken gemaakt, waarvan enkelen ook al uitgevoerd, over 'staatkundige' vraagstukken. Zo bereikten de twee partijen overeenstemming over een ontwerpgrondwet⁷ voor Noord-Irak. Ook werd afgesproken dat gezamenlijke verkiezingen plaats zullen vinden vóór juli 2003. Hiertoe werd medio november 2002 een ad hoc parlementair comité opgezet met vertegenwoordigers van de KDP, PUK en de Assyrian Democratic Movement (ADM).⁸ Het 'Supreme Court' in Erbil zou voor zowel de KDP als de PUK gaan functioneren, waarmee het 'Supreme Court' in Sulaymaniyya wordt opgeheven.⁹ Voorts openden de KDP en de PUK in februari 2003 partijkantoren in elkaars' gebied.¹⁰
- Samenwerking op het gebied van 'binnenlandse veiligheid' zou onder meer worden nagestreefd door het opzetten van een 'joint operations room'. Afgesproken werd reisrestricties en controleposten tussen de twee gebieden van de KDP en de PUK verder te reduceren. Eind december vormden de twee partijen een gezamenlijk comité dat belast is met de coördinatie van calamiteiten en crises.¹¹ Ook zou begonnen worden met het vestigen van 'malbands' in elkaars' gebieden.¹² De integratie van de

⁴ PUK-leider Talabani sprak in januari 2003 in de VS met vice-president Cheney. Kurdistan Observer, 25 november 2002; RFE/RL, vol.5, no.40, 9 december 2002, gebaseerd op The Times, 24 november 2002; Kurdistan Nwe, 15 januari 2003.

⁵ Brayati, 9 februari 2003; Kurdistan Nwe, 16 februari 2003.

⁶ Ter voorbereiding op de bijeenkomst ontmoetten de KDP en PUK-leiders elkaar in Sulaymaniyya. Na de ontmoetingen van de leiders in het buitenland en in KDP-gebied was dit de eerste keer dat de KDP-leider naar PUK-gebied afreisde. Reuters, 4 oktober 2002; Kurdistan Satellite TV, 4 oktober 2002; Kurdsat, 8 oktober 2002.

⁷ Zie verderop in deze paragraaf.

⁸ Kurdistan Nwe, 12 november 2002; Kurdistan Newslines, 14 november 2002, op www.PUK.org; RFE/RL, vol.5, no.38, 15 november 2002 gebaseerd op www.kurdistanobserver.com.

⁹ Drie leden van het 'Supreme Court' in Sulaymaniyya worden daarbij geïntegreerd in het 'Supreme Court' te Erbil.

¹⁰ Brayati, 15 februari 2003.

¹¹ Kurdistan Nwe, 23 december 2002.

¹² Een 'malband' is een deel van de partijorganisatie bestaande uit militaire en politieke elementen.

strijdkrachten (peshmerga's) zal nog slechts in beperkte mate plaatsvinden.¹³

- De samenwerking op het gezamenlijk beleid ten aanzien van regionale en internationale vraagstukken kwam met name tot uiting in het gezamenlijk buitenlandse optreden van de twee Koerdische leiders en het ventileren van gezamenlijke standpunten. Voorafgaande aan en na afloop van de oppositiebijeenkomst in Londen in december 2002, brachten de KDP- en PUK leiders gezamenlijk bezoeken aan een aantal vertegenwoordigers van Europese landen, waaronder Frankrijk en het VK.¹⁴ Daarnaast legden de KDP- en PUK-leiders in de verslagperiode verschillende bezoeken af aan landen in de regio, zoals Syrië, Turkije, Iran en Koeweit.¹⁵ De twee leiders kwamen ook samen in Erbil begin december 2002 om de laatste ontwikkelingen met betrekking tot Noord-Irak en de samenwerking tussen de twee partijen te bespreken.¹⁶ Tijdens de bovengenoemde bezoeken brachten de twee Koerdische leiders een gezamenlijk standpunt naar voren; ook werden er gezamenlijke verklaringen uitgebracht. Begin maart 2003 werd door de beide partijen de vorming van een 'Joint Higher Leadership' aangekondigd, dat gelijk daarop twee keer bijeenkwam. Het doel van dit gezamenlijk leiderschap onder leiding van Barzani en Talabani is onder andere het versterken van de eenheid van de Iraakse oppositie.¹⁷

Ontwerpgrondwet

De medio 2002 door de KDP voorgestelde ontwerpgrondwet voor Noord-Irak werd eind september 2002 door de KDP en de PUK gezamenlijk verder uitgewerkt en werd met een dertigtal Noord-Iraakse partijen besproken.¹⁸ De ontwerpgrondwet werd echter niet als wet aangenomen door het gezamenlijk parlement van de KDP en de PUK.

De ontwerpgrondwet beschrijft de structuur voor een regionale regering in Noord-Irak, als onderdeel van een federaal en democratisch Irak. In de federatie heeft de regionale regering in Noord-Irak wetgevende en

¹³ Ter bescherming van de politieke leiding zal een aantal peshmerga's in elkaars gebied worden gestationeerd.

¹⁴ In het VK spraken de Koerdische leiders onder meer met de Britse premier Blair. Kurdistan Satellite TV, 27 en 29 november 2002; AFP, 27 november 2002; Kurdistan Newline, www.puk.org, 1 december 2002; www.puk.org, 20 december 2002; Kurdistani Nwe, 23 december 2002, Kurdistani Nwe, 9 januari 2003.

¹⁵ Hoewel de samenwerking tussen de KDP en de PUK op het gebied van regionale en internationale vraagstukken werd geïntensiveerd, was nog geen sprake van een geïntegreerd buitenland beleid. De beide partijen bleven ook afzonderlijk contacten met de buurlanden onderhouden.

¹⁶ www.puk.org, stand 8 december 2002.

¹⁷ www.krg.org, Statement on the formation of a Joint Higher Leadership in Iraqi Kurdistan, 2 maart 2003 (stand 11 maart 2003); Brayati, 3 maart 2003.

¹⁸ De 35 Noord-Iraakse partijen kwamen op 27 oktober 2002 bijeen in Koya. Hoewel de Noord-Iraakse partijen zich niet achter het grondwetsvoorstel schaarden, werd het voorstel daarentegen ook niet verworpen. Kurdsat, 27 oktober 2002; Kurdistani Nwe, 28 oktober 2002; RFE/RL, vol.5, no.36, 1 november 2002; Reuters, 25 september 2002.

uitvoerende bevoegdheden (met een eigen defensiemacht ressorterend onder een nationale krijgsmacht). Naast een eigen vlag, wordt in de grondwet het olierijke Kirkuk als hoofdstad van het noordelijke Koerdische deel genoemd.¹⁹ Hoewel in de ontwerp-grondwet vergaande autonomie voor Noord-Irak wordt beschreven, weerlegden de Koerdische autoriteiten herhaald de wens voor een onafhankelijke staat in Noord-Irak en spraken zij zich uit tegen een opdeling van Irak.^{20,21}

Daarnaast werd met het oog op de toekomst van Irak door de Iraakse oppositiepartijen een ontwerpgrondwet besproken voor geheel Irak.²² Deze ontwerpgrondwet was eveneens een voorstel van de KDP en de PUK en werd door hen al eerder in het gezamenlijk parlement behandeld. Centraal in deze grondwet, welke tijdens de oppositiebijeenkomst in Londen werd besproken, staat een federaal (verdeeld in een Arabisch deel en een Koerdisch deel) en democratisch Irak. In de ontwerpgrondwet staat ook een soort 'road map' beschreven voor een overgangsregering.²³ Voor zover bekend is deze ontwerpgrondwet door de partijen voor kennisneming aangenomen. Met name over de verdeling van de federatie in twee delen zijn de partijen weinig eensgezind.

'Regeringsformaties' PUK en KDP

In de 'regeringsformaties' van de KDP en de PUK zijn voorzover bekend geen wijzigingen in de samenstelling opgetreden. In de twee gebieden functioneren, ondanks de verdergaande samenwerking en de heropening van het gezamenlijk parlement (zie eerder in deze paragraaf), nog altijd de beide 'deelregeringen'. Hoewel de partijen wel integratie van enkele ministeries hebben voorgesteld, was daar in de verslagperiode nog geen sprake van. In de bijlage is een lijst opgenomen van de ministers in de beide 'regeringen'.

*Islamitische groeperingen*²⁴

De invloed van radicaal-islamitische partijen zoals Ansar al-Islam en de Islamic Group in Iraqi Kurdistan (IGK) bleef net als in de voorgaande verslagperiode beperkt tot een klein gebied in de omgeving van Halabja. De twee radicale groeperingen hadden ieder de macht over enkele dorpen aan de grens met Iran waar zij aanwezig waren.²⁵

De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Powell legde op 5 februari

¹⁹ RFE/RL, vol.5, no.37, 8 november 2002.

²⁰ Kurdsat, 9 oktober 2002.

²¹ Zo stelde PUK-leider Talabani na een bezoek aan Turkije en Iran: 'There is a common point, namely we are trying to reassure these countries that we are Iraqis and are keen on preserving Iraqi national unity and oppose the partition of Iraq'. Kurdistani Nwe, 31 oktober 2002.

²² In de tekst wordt de etnische identiteit van de Turkmenen en de Assyriërs expliciet vermeld. International Herald Tribune, 27 november 2002.

²³ Zie voor een beschrijving van de ontwikkelingen ten aanzien van islamitische groeperingen sub-paragraaf 2.3.2.

²⁴ Zie verder sub-paragraaf 2.3.2.

2003 in zijn toespraak voor de VN-Veiligheidsraad een verband tussen Ansar al-Islam en Al-Qa'ida. De (voormalige) leider van Ansar al-Islam, Mullah Krekar²⁶ ontkent dergelijke banden.^{27,28}

De Islamic Movement in Iraqi Kurdistan (IMIK), die eind september 2001 de macht over Halabja en omgeving aan de PUK verloor, voert tegenwoordig onder instructie van de PUK weer het bestuur over Halabja. Dit werd eind 2002 overeengekomen bij onderhandelingen tussen de PUK en de IMIK. De PUK heeft hierbij ook militaire strategische posities aan de IMIK 'teruggegeven'. De IMIK is echter sinds het uiteenvallen in 2001 sterk verzwakt.²⁹ De meningen over de feitelijke invloed die de IMIK in de verslagperiode over Halabja (en omgeving) had, lopen uiteen.³⁰

Iraakse oppositie

De afgelopen maanden zijn vertegenwoordigers van Iraakse oppositiepartijen en- bewegingen, alsook individuele Iraakse dissidenten veelvuldig bijeengekomen. Hoewel een gemeenschappelijk doel werd nagestreefd, diverse bijeenkomsten werden georganiseerd en eensgezinde persverklaringen werden uitgegeven, werd de oppositie getekend door onderlinge verdeeldheid. Een aantal bijeenkomsten werd mede georganiseerd door de VS, die in december 2002 Zalmay Khalilzad als speciale gezant voor 'Free Iraqis' hadden aangesteld. Sommige bijeenkomsten, zoals de conferentie in Londen in december 2002, werden echter zelfstandig door de Iraakse oppositie georganiseerd.

In navolging op eerdere bijeenkomsten van de zes door de VS als voornaamste oppositiepartijen aangemerkte groeperingen:³¹ Iraqi National Accord (INA), Iraqi National Congress (INC), de Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq (SCIRI), de Constitutional Monarchist Movement (CMM), KDP en PUK, vonden in resp. december 2002 en maart 2003 in Londen en Salahuddin (Noord-Irak) bredere oppositiebijeenkomsten plaats.

Doel van de oppositiebijeenkomst in Londen was naast het verenigen van de Iraakse oppositie het bespreken van de toekomst van Irak. De bijeenkomst die

²⁶ Mullah Krekar (wiens officiële naam Najmuddin Faraj Ahmad luidt) werd op 12 september 2002 in Nederland gearresteerd. Op 13 januari 2003 werd Mullah Krekar door Nederland naar Noorwegen uitgezet.

²⁷ International Crisis Group Middle East Briefing, Radical Islam in Iraqi Kurdistan: 'The Mouse That Roared?', 7 februari 2003.

²⁸ De VN-Veiligheidsraad heeft op 24 februari 2003 Ansar al-Islam toegevoegd aan de lijst met groepen en individuen die geassocieerd worden met Al-Qa'ida. RFE/RL, vol.6, no.8, 27 februari 2003.

²⁹ Zie het algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002.

³⁰ Zie verder subparagraaf 2.3.2.

³¹ De VS kondigden begin december 2002 aan financiële steun van USD 92 miljoen beschikbaar te stellen voor de Iraakse oppositie. De zes grote partijen werden specifiek genoemd in dit verband. AFP, 9 december 2002; RFE/RL, vol. 5, no. 40, 15 december 2002.

plaatsvond medio december 2002, werd bijgewoond door meer dan driehonderd vertegenwoordigers van vijftig Iraakse oppositiepartijen en -bewegingen, alsook individuele Iraakse dissidenten.³²

Het 'coordinating committee' van 65 leden dat werd samengesteld tijdens de bijeenkomst in Londen, kwam eind februari 2003 bijeen in Salahuddin, nabij Erbil.³³ In een gezamenlijke slotverklaring werd een mogelijke militaire interventie van Turkije of een andere regionale macht in Irak afgewezen en werd steun uitgesproken voor het opzetten van een federaal en democratisch bestuur van Irak. Tijdens de bijeenkomst werden thematische werkgroepen opgericht. Tevens werd een leiderschapsraad benoemd, bestaande uit de volgende personen: Ahmed Chalabi (INC), Ayad Alawi (INA), Massoud Barzani (KDP), Jalal Talabani (PUK), Abdel Aziz Al-Hakim (SCIRI) en Adnan Pachachi.³⁴

Naast de twee grote oppositiebijeenkomsten in Londen en Salahuddin kwam een aantal Iraakse oppositiepartijen daarnaast ook op andere locaties en in verschillende samenstellingen bijeen. Zo vond in Teheran een conferentie plaats van sjiitische oppositiegroeperingen en kwamen in Ankara de zes door de VS als voornaamste oppositiepartijen aangemerkte groeperingen met de Assyrian Democratic Movement (ADM) en het Iraqi Turkoman Front (ITF) samen met Amerikaanse en Turkse regeringsvertegenwoordigers.³⁵ Op het moment van het militaire ingrijpen in Irak kon nog niet geconcludeerd worden in hoeverre deze oppositiepartijen en -leden een rol in de toekomst van Irak zullen gaan spelen. De oppositiepartijen waren slechts eensgezind in hun wens voor een toekomstig democratisch Irak. Echter, over de manier waarop dat te bereiken alsook over concrete invulling van een toekomstig Irak bleven de oppositiepartijen vooralsnog sterk verdeeld.³⁶

³² In Londen waren naast de PUK en de KDP, die ook deel uitmaakten van het voorbereidend comité, ook andere Koerdische, islamitische, Turkmeense en Assyrische organisaties aanwezig. Zo waren onder andere de Islamic Group of Kurdistan in Iraq (IGK of IGKI), Islamic Movement of Iraqi Kurdistan (IMIK of IMK), Kurdistan Islamic Union (KIU), het Iraqi Turkoman Front (ITF), Assyrian Democratic Movement (ADM), Beet Nareen Democratic Party (BNDP), Iraq(i) Workers' Communist Party (IWCP) daar vertegenwoordigd. De KDP en de PUK werden tot het later opgerichte leiderschapscomité gekozen. Voor een beschrijving van bovengenoemde partijen zie het algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002.

³³ Net als de bijeenkomst in Londen werd ook deze conferentie herhaaldelijk en met opgaaf van diverse redenen uitgesteld. De Turkse autoriteiten zouden geen medewerking aan de oppositiebijeenkomst hebben verleend. De Iraanse autoriteiten faciliteerden de oppositieleiden wel, middels het verstrekken van transit-visa.

³⁴ Zowel Pachachi alsook de INA-leider Alawi trokken zich later echter terug uit de leiderschapsraad.

³⁵ Reuters, 5 maart 2003; AFP, 6 maart 2003; Anatolia, 17 maart 2003.

³⁶ BBC, 16 december 2002; Middle East International, 20 december 2002; Washington Post, 8 januari 2003; ANP, 23 januari 2003; AFP, 19 februari 2003.

2.3 Veiligheidssituatie

Het dreigende militaire ingrijpen in Irak heeft in de verslagperiode in algemene zin niet bijgedragen aan een veiligheidsgevoel onder de bevolking in Noord-Irak. De veiligheidssituatie in de gebieden onder controle van de Noord-Iraakse autoriteiten bleef echter tot medio maart 2003 in grote lijnen stabiel. In algemene zin kan gesteld worden dat de KDP en de PUK in de verslagperiode het eigen gebied goeddeels onder controle hadden. De nauwere coördinatie en samenwerking tussen de PUK en de KDP, ook op veiligheidsgebied, kwam de stabiliteit in Noord-Irak ten goede.

Er hebben zich in deze verslagperiode, net als in de voorgaande verslagperiode, enkele gewelddadige incidenten voorgedaan. Het merendeel van de gewelddadigheden betrof incidenten tussen de PUK en de radicaal islamitische groepering Ansar al-Islam, die over het algemeen militair van aard waren. Ansar al-Islam viel stellingen van de PUK aan, waarop de PUK de aanval beantwoordde. De gewelddadigheden bleven echter beperkt tot een gebied rondom Halabja, aan de Iraanse grens waar Ansar al-Islam de controle over enkele dorpen had. In de dorpen waar Ansar al-Islam aanwezig was, heerste een streng islamitisch regime met onder meer een zeer strikte interpretatie van de sharia.³⁷

Net als in de periode tot oktober 2002 deed zich ook in de maanden daarna een aantal incidenten voor waarbij landmijnen tot ontploffing kwamen. Daarbij viel een aantal dodelijke slachtoffers.³⁸ Ook kwamen twee ontmijningsmedewerkers bij explosies tijdens ontmijningsoperaties om het leven.³⁹ De Centraal-Iraakse autoriteiten en Ansar al-Islam zouden nieuwe landmijnen hebben geplaatst, resp. langs de scheidslijn met Noord-Irak en in het grensgebied met Iran.⁴⁰ Ontmijningsoperaties werden voortgezet; daartoe werden nieuwe lokale non-profit ontmijningsorganisaties opgericht.⁴¹

Vanaf november 2002 verschenen in de pers berichten dat Amerikaans personeel van de inlichtingendienst in Noord-Irak aanwezig zou zijn.⁴² Er werden naar verluidt voorbereidingen getroffen voor het gebruik van 'airstrips' in Noord-Irak. In maart 2003 werd ook bericht over de presentie van Amerikaanse speciale

³⁷ Religieuze en maatschappelijke wetgeving die aan de koran is ontleend. Zie verder sub-paragrafen 2.3.2 en 3.1.2.

³⁸ Hawlati, 18 november 2002; Brayati, 25 november 2002, 4 januari 2003, 19 januari 2003, 25 januari 2003 en 1 februari 2003.

³⁹ Kurdsat, 2 november 2002; Kurdistani Nwe, 4 november 2002; Brayati, 18 november 2002.

⁴⁰ Zie ook sub-paragrafen 2.3.2. en 2.3.3.

⁴¹ Brayati, 3 oktober 2002; Khabat, 8 november 2003; Kurdistani Nwe, 17 december 2002 en 25 februari 2003; Brayati, 3 februari 2003; Reuters, 14 maart 2003.

⁴² Reuters, 12 november 2002; New York Times, 24 januari 2003; Teheran Times, 24 januari 2003; AP, 30 januari 2003; AFP, 10 maart 2003.

eenheden in Noord-Irak.⁴³ PUK-leider Talabani gaf openlijk aan te verwachten dat de VS met militaire eenheden naar Noord-Irak zou komen.⁴⁴

Met het dreigende militair ingrijpen in Irak kondigde het Noord-Iraakse gezamenlijke parlement op 19 maart 2003 de noodtoestand af.⁴⁵

2.3.1 Traditionele samenleving

Bij bloedwraak door leden van de Barzani clan is het zeer aannemelijk dat de autoriteiten niet tegen de daders zullen optreden en de daders zo dus in bescherming nemen. Indien het leden van de Talabani clan betreft, hangt het ingrijpen van de autoriteiten mede af van de mate van verwantschap aan PUK-leider Talabani en de ernst van de misdaad. Ingrijpen door de PUK behoort derhalve tot op zekere hoogte wel tot de mogelijkheden.⁴⁶

2.3.2 Moslim-fundamentalisme

Radicaal islamitische organisaties

In de dorpen waar Ansar al-Islam of de Islamic Group of Kurdistan (IGK)⁴⁷ in de verslagperiode aanwezig waren, hadden zij de absolute macht. Ansar al-Islam bevond zich in ongeveer tien dorpen waaronder de lokale centra Tawella en Biyara en kleinere dorpen in de omgeving daarvan. De IGK bevond zich voornamelijk in Khormal.⁴⁸

In de dorpen waar Ansar al-Islam aanwezig was, voerde de organisatie een streng islamitisch bewind. De groepering streefde ernaar op het gebied van burgerrechten een strikte versie van de sharia in te voeren. Daarnaast werden aan de bevolking strikte islamitische gedragsvoorschriften opgelegd onder meer het verbod op vermaak zoals dans en/ of muziek, verbod op alcohol, verbod op televisie, strikte kledingvoorschriften, etc. Indien deze regels niet werden nageleefd, liep men het risico lichamelijk gestraft te worden, te

⁴³ www.krg.org, gebaseerd op Reuters, 8 maart 2003 (stand 11 maart 2003).

⁴⁴ Kurdistan Nwe, 16 februari 2003.

⁴⁵ 'It was decided to declare the Iraqi Kurdistan region in a state of emergency until further notice because of the possibility of a war breaking out.' Kurdistan Satellite TV, 19 maart 2003.

⁴⁶ Hierbij dient rekening gehouden te worden met de context zoals deze al eerder is geschetst in het algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002.

⁴⁷ De IGK wordt ook wel Komal Islam/ Komaleh Islami genoemd.

⁴⁸ Het is voor buitenstaanders moeilijk precies te volgen in welke periode, in welke dorpen de Ansar al-Islam en de IGK aanwezig waren. De controle over de dorpen lijkt zo nu en dan afgewisseld te worden. Zo viel het door Ansar al-Islam gecontroleerde dorp Kheli Hama bij een militair treffen tussen de PUK en de Ansar al-Islam eind december 2003 weer in handen van de PUK. Na dit treffen zou een drietal andere dorpen ook niet langer in handen van Ansar al-Islam zijn (AP, 8 december 2002; Hawlati, 30 december 2002). Daarnaast is de berichtgeving over welke dorpen in handen van de Ansar al-Islam zouden zijn niet altijd eenduidig.

worden lastig gevallen of gedetineerd te worden.⁴⁹ Door deze situatie alsook de periodieke gevechten tussen de PUK en Ansar al-Islam zijn vele dorpsbewoners onder meer naar Halabja of Sulaymaniyya uitgeweken.⁵⁰

In de verslagperiode verschenen enkele berichten dat Iran druk zou uitoefenen op Ansar al-Islam om Biyara te verlaten. Ansar al-Islam zou in reactie daarop landmijnen hebben geplaatst, in het bijzonder in de omgeving van Biyara.⁵¹ Daarnaast zijn er berichten verschenen dat in november 2002 enkele strijders Ansar al-Islam hebben verlaten en zich hadden aangesloten bij de IGK.⁵²

Hoewel Ansar al-Islam en de IGK beiden als radicaal-islamitisch bestempeld kunnen worden, werden in de verslagperiode voor zover bekend geen aanslagen aan de IGK toegeschreven. Echter, Ansar al-Islam en de IGK, die beiden uit de Islamic Movement of Iraqi Kurdistan (IMIK) voortkwamen, tonen ook gelijkenissen, nl: het streven naar invoering van de sharia, beschikking over gewapende strijders⁵³ en de steun van Iran⁵⁴. De IGK onderhield in de verslagperiode in tegenstelling tot Ansar al-Islam betrekkingen met de PUK. Zo vonden er in de verslagperiode enige ontmoetingen plaats tussen de IGK en de PUK.⁵⁵ Tevens heeft de IGK bij tijd en wijle bemiddeld in conflicten tussen de PUK en Ansar al-Islam en ontving de IGK financiële steun van de PUK.⁵⁶

Ook tussen de PUK en de IMIK vonden in de afgelopen periode ontmoetingen plaats.^{57,58} De IMIK heeft verklaard financiële ondersteuning van de PUK te ontvangen.⁵⁹

⁴⁹ U.S. Department of State, International Religious Freedom Report 2002: Iraq, 7 oktober 2002; AP, 8 december 2002; Human Rights Watch World Report 2003, Iraq and Iraqi Kurdistan; International Crisis Group Middle East Briefing, 'Radical Islam in Iraqi Kurdistan: The Mouse That Roared?', 7 februari 2003. Zie ook sub-paragraaf 3.3.6.

⁵⁰ Kurdistan Nwe, 21 december 2002; Hawlati, 30 december 2002 en 26 februari 2003; Human Rights Watch, 'Ansar al-Islam in Iraqi Kurdistan', 2002; Hawlati, 5 en 26 maart 2003.

⁵¹ RFE/RL, vol. 5, no. 40, 9 december 2002, gebaseerd op Al-Ittihad.

⁵² Hawlati, 21 oktober 2002; Kurdistan Nwe, 23 oktober 2002; RFE/RL, vol. 5, no. 37, 8 november 2002.

⁵³ In oktober 2002 kondigde de IGK aan een eigen leger te willen formeren. RFE/RL, vol. 5, no. 37, 8 november 2002, gebaseerd op Komal; RFE/RL, vol. 5, no.38, 15 november 2002, gebaseerd op Komal. Volgens Komal van 11 januari 2003 bevindt het Khalid Bin-Walid leger van de IGK zich in Khormal.

⁵⁴ PUK-leider Talabani ontkende in januari 2003 dat Iran steun aan de Ansar al-Islam zou verlenen (Tehran IRNA, 10 januari 2003). Algemeen wordt echter aangenomen dat dit (in het verleden) wel het geval zou zijn geweest (zie algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002). De Iraanse autoriteiten hebben de steun aan deze groepering ontkend.

⁵⁵ Kurdistan Nwe, 30 november en 19 december 2002; Komal, 11 januari 2003; Kurdistan Nwe, 29 januari en 5 februari 2003.

⁵⁶ International Crisis Group Middle East Briefing, 'Radical Islam in Iraqi Kurdistan: The Mouse That Roared?', 7 februari 2003.

⁵⁷ Kurdistan Nwe, 23 december 2002; Kurdistan Nwe, 5 februari 2003.

⁵⁸ Ook de KDP en de IMIK ontmoetten elkaar. Brayati, 23 januari 2003; Hawlati, 27 januari 2003.

⁵⁹ Hawlati, 27 januari 2003.

De meningen over de invloed van de IMIK in Halabja en omgeving in de verslagperiode zijn verdeeld. Enerzijds werd gesteld dat de IMIK zodanig was verzwakt⁶⁰ dat de organisatie niet meer de volledige macht kon uitoefenen en de PUK de facto volledige zeggenschap in het gebied had. Andere waarnemers waren van mening dat de IMIK in Halabja (en omgeving), ondanks dat de PUK formeel het bestuur voerde, een grote mate van handelingsvrijheid genoot en de invloed van deze partij merkbaar was. De IMIK had geen formele bevoegdheid om arrestatiebevelen uit te vaardigen. Of de organisatie zichzelf de facto die bevoegdheid toeëigende is niet bekend. Het is niet aannemelijk dat de IMIK hooggeplaatste PUK-leden bedreigde. Immers de IMIK was voor de handhaving van haar positie in Noord-Irak onder meer afhankelijk van de PUK die de IMIK in haar gebied tolereerde. De IMIK kon het zich niet veroorloven haar relatie met de PUK op het spel te zetten door PUK-leden te bedreigen.⁶¹ De IMIK gaf aan dat zij gesprekken voerde met de IGK voor een (hernieuwd) samengaan van deze twee groeperingen.⁶² In oktober 2002 zouden de IMIK en de IGK elkaar op het niveau van politiebureau hebben ontmoet.⁶³

Met de Kurdistan Islamic Union (KIU) onderhouden de PUK en de KDP nog steeds goede betrekkingen. De KIU is een vreedzame politieke partij, intimidatie en geweld vormen geen onderdeel van haar wijze van optreden.

In de eerste maanden van 2003 werd de druk op Ansar al-Islam opgevoerd door berichten in de pers dat de PUK, met steun van de VS, militair met de groep zou willen afrekenen.⁶⁴ Dit kan gezien worden in het licht van een toenemende belangstelling voor Ansar al-Islam na de speech van Powell op 5 februari 2003 voor de VN-Veiligheidsraad en de toenemende dreiging van een militair ingrijpen in Irak.

Incidenten

De incidenten waarbij betrokkenheid van islamitische groeperingen werd vermoed, betroffen meestal gewelddadigheden tussen de PUK en Ansar al-Islam. De aanslagen waarvan Ansar al-Islam werd verdacht, leken er vooral op gericht het gezag van de PUK te ondermijnen, zowel militair als (in enkele gevallen) politiek. Het incident waarbij de meeste slachtoffers vielen, vond begin december 2002 plaats. Ansar al-Islam viel toen twee posities van de PUK aan in de omgeving van de stad Halabja waarop de PUK de aanval

⁶⁰ Zo is de IMIK militair verzwakt als gevolg van opsplitsingen.

⁶¹ Leden van de IMIK hadden in de verslagperiode zitting in de PUK/KRG.

⁶² Hawlati, 27 januari 2003.

⁶³ Dit was voor het eerst sinds de IGK in mei 2001 onder leiding van Ali Bapir haar eigen groepering vormde. Hawlati, 28 oktober 2002.

⁶⁴ ABC News, 13 januari 2003; Regay Kurdistan, 3 februari 2003; Kurdistan Nwe, 15 februari 2003; Hawlati, 18 februari 2003; Reuters, 7 maart 2003.

beantwoordde. Bij de gevechten die uitbraken zijn aan PUK-zijde enkele tientallen slachtoffers gevallen en aan de zijde van Ansar al-Islam een kleiner aantal.⁶⁵ Volgens verklaringen van de PUK is de helft van de omgekomen PUK strijders door Ansar al-Islam om het leven gebracht nadat zij zich hadden overgegeven of gevangen waren genomen.⁶⁶

De betrokkenheid van Ansar al-Islam werd ook vermoed bij enkele aanslagen op militaire controleposten van de PUK. Begin november 2002 bijvoorbeeld viel de organisatie een militaire controlepost van de PUK (bij Zamaqi) in de omgeving van Halabja aan. Hierbij zijn aan beide zijden slachtoffers gevallen.⁶⁷ Eind februari 2003 vond een zelfmoordaanslag op dezelfde militaire controlepost plaats. Ook bij deze aanslag vielen slachtoffers en ging de beschuldigende vinger naar Ansar al-Islam uit.⁶⁸

Begin februari 2003 kwam een drietal PUK-leden, waaronder een parlamentslid, bij een aanslag om het leven. In de berichtgeving over dit incident wordt Ansar al-Islam als dader aangewezen.⁶⁹ In maart 2003 kwam een naaste medewerker van de voormalig premier van de PUK om het leven toen hij een pakketje opende waarin explosieven verborgen zaten.⁷⁰ Sommige waarnemers stellen dat in de afgelopen verslagperiode drie aanslagen door Ansar al-Islam hebben plaatsgevonden op auto's in en rond Halabja.

In de verslagperiode werd in de pers over enkele andere aan Ansar al-Islam toegeschreven aanslagen bericht. Het is echter moeilijk te bepalen of aanslagen op personen waarvan betrokkenheid van Ansar al-Islam werd vermoed, daadwerkelijk altijd door hen werden gepleegd. Door sommige waarnemers wordt wel gesteld dat de aanslagen weliswaar aan radicaal islamitische partijen werden toegeschreven maar dat niet altijd duidelijk is wie de opdracht hiertoe gaf of dat sommige aanslagen mogelijk afrekeningen betroffen.

Begin maart 2003 vond een incident plaats tussen de PUK en de IGK. Peshmerga's van de PUK doodden vijf IGK-leden (waaronder een lid van het politbureau) bij een militaire controlepost in de omgeving van Sulaymaniyya. De PUK zag hen per abuis voor leden van Ansar al-Islam aan. De PUK betuigde publiekelijk haar spijt en de PUK-minister van Binnenlandse Zaken

⁶⁵ AP, 5 december 2002; RFE/RL, vol. 5, no. 41, 15 december 2002; Hawlati, 16 december 2002.

⁶⁶ Human Rights Watch, 'Ansar al-Islam in Iraqi Kurdistan', 2002; AP, 5 december 2002.

⁶⁷ KurdSat, 5 november 2002; Kurdistani Nwe, 5 november 2002; Reuters, 11 november 2002; Hawlati, 18 november 2002.

⁶⁸ KurdSat, 26 februari 2003; Anatolia, 26 februari 2003, New York Times, 5 maart 2003.

⁶⁹ AP, 8 februari 2003; BBC World News Edition, 9 februari 2003; Jordan Times, 10 februari 2003; GeoSecurity Middle East, 'Ansar al-Islam Targets PUK leadership', 15 maart 2003.

⁷⁰ Reuters, 13 maart 2003; Geosecurity Middle East, 15 maart 2003; Kurdistani Nwe, 15 maart 2003; Kurdistani Nwe, 15 maart 2003.

kondigde aan een onderzoekscommissie in te stellen waarin ook de IGK zitting zou hebben.⁷¹

2.3.3 Bagdad

De politieke situatie in en omtrent Centraal-Irak werd gedurende de verslagperiode gedomineerd door de toenemende druk van de internationale gemeenschap, door tussenkomst van de VN, op president Saddam Hoessein om te ontwapenen. De VS zetten onderwijl hun reeds ingezette beleid voort, gericht op de ontwapening van Irak en gaven aan zonedig buiten de VN om met militaire middelen Irak hiertoe te dwingen.

Op 8 november 2002 nam de VN-Veiligheidsraad unaniem resolutie no. 1441 aan. Deze resolutie bood Irak een laatste kans om zich – ondanks de vaststelling dat Irak tot dan toe niet aan de bestaande ontwapeningsresoluties had voldaan - te ontdoen van massavernietigingswapens.⁷²

Scheidslijn tussen Noord- en Centraal Irak

De scheidslijn tussen Noord- en Centraal-Irak is sinds de instelling ervan nauwelijks gewijzigd. De acties die het Centraal-Iraakse leger in de verslagperiode aan deze scheidslijn uitvoerde leken in de eerste maanden voornamelijk een voorzetting van de in de vorige verslagperiode ook al bestaande pogingen tot psychologische oorlogsvoering. Aan het einde van de verslagperiode leken de incidenten in toenemende mate in het teken te staan van de opgebouwde spanning als gevolg van een dreigend militair ingrijpen.

In oktober 2002 werd een enkele maal bericht dat Centraal-Iraakse strijdkrachten dorpen aan de scheidslijn tussen Noord- en Centraal-Irak zouden zijn binnengevallen, de bewoners lastig vielen en bezittingen stalen of vernietigden.⁷³ Voorts vernietigde het Iraakse regime in januari 2003 enkele dorpen aan de scheidslijn met Noord-Irak. De dorpelingen werden gewaarschuwd hun huizen te verlaten, waarna het dorp werd vernietigd en de dorpelingen verjaagd.⁷⁴

Op enkele locaties aan de scheidslijn met Noord-Irak had het Centraal-Iraakse leger een uitgebreide verdedigingslinie opgeworpen met tanks, mijnen, boobytraps en raketlanceerinrichtingen.⁷⁵ Centraal-Iraakse helicopters zouden eind februari over Noord-Iraakse dorpen, onder meer in de buurt van Chamchamal, hebben

⁷¹ Hawlati, 5 maart 2003; Kurdistani Nwe, 5 maart 2003; New York Times, 5 maart 2003; RFE/RL, vol. 6, no.9, 7 maart 2003; Kurdistani Nwe, 4 en 16 maart 2003.

⁷² Zie het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak.

⁷³ KurdSat, 4 oktober 2002; Al-Ittihad, 11 oktober 2002.

⁷⁴ DPA, 27 januari 2003.

⁷⁵ Hawlati, 19 februari 2003; ANP, 'Irak legt mijnen langs grens met Koerdisch gebied', 14 maart 2003; Reuters, 14 maart 2003; AFP/ANP, 'Tienduizenden Koerden vluchten naar Noord-Irak', 19 maart 2003.

gevlogen en een enkele keer het vuur hebben geopend. Er zouden hierbij geen gewonden zijn gevallen.⁷⁶

Over de infiltratie in het verleden van Centraal-Iraakse geheime diensten in Noord-Irak is op dit moment geen nadere informatie bekend.

In het verleden zouden de Centraal-Iraakse veiligheids- en inlichtingendiensten Koerden in Centraal-Irak met familieleden in Noord-Irak onder druk hebben gezet om informatie te leveren. Deze groep zou bijvoorbeeld met uitzetting worden bedreigd indien zij weigerde de gangen van hun familie in Noord-Irak na te gaan.⁷⁷

Eind december 2002 werd het mandaat voor de Northern Watch verlengd met zes maanden. De 'no-fly'-zone en de uitvoering van patrouilles werden daarmee gehandhaafd.^{78,79} Op 17 maart j.l. is de operatie Northern Watch opgeheven.

2.3.4 **PKK/KADEK**^{80 81}

De PKK/KADEK bevindt zich thans met name in het Qandil-gebergte. Qandil bevindt zich ten zuid-oosten van Kaladiza aan de grens met Iran. Voorheen bevond de PKK/KADEK zich in het gehele grensgebied van Hadjomran (grensplaats ten noorden van Kaladiza) tot Qandil. De PKK/KADEK heeft een troepensterkte van circa 4000 strijders in Qandil. Hier bevinden zich eveneens trainingskampen. Kleine eenheden van de PKK/KADEK bevinden zich ook in andere plaatsen in Noord-Irak. In Mahmur (dorp ten zuidwesten van Erbil) bevindt zich de civiele arm van de PKK/KADEK en de families van de PKK/KADEK-strijders.

Ondanks de in april 2002 door de PKK/KADEK aangekondigde wijziging van naam en strategie, wordt de PKK/KADEK door de VS nog steeds als terroristische organisatie aangemerkt.⁸² De organisatie dreigde in februari 2003 in een statement

⁷⁶ Hawlati, 'Iraqi government helicopters open fire above Kurdish villages', 3 maart 2003.

⁷⁷ Human Rights Watch, 'Iraq: Forcible expulsion of ethnic minorities', vol. 15, nummer 3, maart 2003.

⁷⁸ De operatie Northern Watch is een gecombineerde taskforce, die toeziet op naleving door Irak van de no-fly zone (ingesteld ten noorden van de 36° breedtegraad in Irak). Ook ziet de task-force toe op naleving door Irak van de VN Veiligheidsraad resoluties 678, 687 en 688.

⁷⁹ Het Turkse parlement stemt iedere zes maanden over verlenging van het Northern Watch mandaat. Anatolia, 25 en 27 december 2002.

⁸⁰ De Arbeiderspartij van Koerdistan / het Koerdistan Congres voor Vrijheid en Democratie. Zie algemeen ambtsbericht Turkije van 31 januari 2003.

⁸¹ De Iraakse branche van de PKK/KADEK, de PKSK kreeg geen erkenning van de Noord-Iraakse partijen.

⁸² Een Amerikaans woordvoerder van Buitenlandse Zaken bevestigde dat als volgt: 'Despite claims by senior party officials that they would regroup as a new, politically oriented organization, the group continues to operate under the same leadership and with the same aim of committing acts of terrorism that threaten US interests and the security of US nationals'. RFE/RL, vol. 5, no. 41, 15 december 2002.

de strijd aan te gaan met het Turkse leger indien het Noord-Irak binnen zou trekken.⁸³

In oktober 2002 zouden PKK/KADEK-leden in Noord-Irak een dorp in de Sidakan regio binnen gevallen zijn. Er zouden hierbij geen slachtoffers gevallen zijn; wel zouden de PKK/KADEK-leden geld geëist hebben van de dorpsbewoners.⁸⁴ Eind november vond op Noord-Iraaks grondgebied, in de provincie Dohuk, een treffen plaats tussen het Turkse leger en PKK/KADEK-leden. Bij deze gevechten zouden elf Turkse soldaten omgekomen zijn.⁸⁵ Volgens berichtgeving in de Turkse pers zou Iran de banden met de PKK/KADEK hebben geïntensiveerd.⁸⁶

2.3.5 Invloed van omringende landen

In de aanloop naar de crisis in Irak was er veelvuldig contact tussen de Noord-Iraakse autoriteiten en regeringsvertegenwoordigers van de omringende landen. Zowel Turkije, Syrië als ook Iran zijn sterk voorstander van het behoud van de eenheid van Irak en vrezen voor het ontstaan van een onafhankelijke Koerdische staat, mede met het oog op de consequenties daarvan op de Koerdische populatie in eigen land.

Ook volgt elk van de bovengenoemde landen nauwlettend welke invloed de andere landen uitoefenen op Irak, of delen van Irak. In januari 2003 kwamen in Istanbul in het licht van de toenemende spanning rondom Irak vertegenwoordigers van Iran, Turkije, Syrië, Jordanië, Saudi-Arabië en Egypte bijeen. De landen riepen de regering in Bagdad op medewerking te verlenen aan de VN-wapeninspecties en spraken hun steun uit voor de territoriale integriteit en nationale eenheid van Irak.⁸⁷

Turkije

De betrekkingen tussen Turkije en de Noord-Iraakse autoriteiten kwamen in de afgelopen periode, voornamelijk met het oog op een mogelijk militair ingrijpen in Irak, onder druk te staan. De zorg van de Turkse autoriteiten voor het ontstaan van een separate Koerdische staat nam toe naarmate de dreiging van een militair ingrijpen van de VS in Irak sterker werd. Het Turkse belang van territoriale integriteit van Irak, de Turkmenen in Noord-Irak, als ook de economische belangen speelden de afgelopen maanden een voorname rol in de bilaterale relatie tussen Turkije en de Noord-Iraakse autoriteiten.⁸⁸ In reactie op de nauwere samenwerking tussen de KDP en de PUK die tot uiting kwam in het bijeenkomen

⁸³ Reuters, 12 februari 2003.

⁸⁴ Hawlati, 21 oktober 2002.

⁸⁵ RFE/RL, vol. 5, no. 40, 9 december 2002; Hawlati, 23 december 2002.

⁸⁶ RFE/RL, vol 5, no. 34, 18 oktober 2002.

⁸⁷ Milliyet, 23 januari 2003.

⁸⁸ Ook bestond er bij de Turkse autoriteiten zorg over een mogelijke toestroom van vluchtelingen.

van het gezamenlijk parlement en de ontwerpgrondwet voor Noord-Irak, sprak Turkije zich uit tegen een onafhankelijke Koerdische staat.⁸⁹ Waar met betrekking tot een militair ingrijpen in Irak de Turkse autoriteiten zich bezorgd toonden over de gevolgen voor de regio en Turkije zelf, vreesden de Noord-Iraakse autoriteiten voor het binnentrekken van het Turkse leger in Noord-Irak. Zowel de KDP als de PUK heeft zich altijd ferm uitgesproken tegen een unilaterale interventie van Turkije in Noord-Irak.⁹⁰ Turkije zou volgens berichten in de pers de afgelopen maanden haar militaire presentie langs haar grens met Irak versterkt hebben. Voorts zou volgens persberichten Turkije in de afgelopen maanden de presentie van haar troepen in Noord-Irak, naast de al bestaande aanwezigheid, hebben verhoogd. De KDP zou daarop positie ingenomen hebben in het grensgebied met Turkije.⁹¹ Deze berichten werden echter ontkend door Turkije, de VS en de Koerdische partijen. Volgens de Turkse autoriteiten zou, zoals al geruime tijd het geval is, er wel sprake zijn van een beperkte Turkse militaire presentie in het grensgebied. In de voorbereidingen voor een militair ingrijpen verleende het Turkse parlement begin maart 2003 de VS geen toestemming voor stationering van grondtroepen op Turks grondgebied; wel werden medio maart 2003 overvlieg rechten verleend aan de VS. Met de oplopende spanningen tussen de Turkse en Noord-Iraakse autoriteiten, gaven de VS aan een mogelijk bilateraal ingrijpen van Turkije in Noord-Irak af te wijzen en de Turkse militaire ontplooiing nauwlettend in de gaten te houden.⁹²

Omdat de al bekoelde betrekkingen tussen de Turkse regering in Ankara en de KDP mede als gevolg van bovengenoemde ontwikkelingen niet verbeterd leken ten opzichte van oktober 2002, bracht de KDP-leider Barzani begin januari 2003 voor het eerst sinds anderhalf jaar een officieel bezoek aan Ankara.⁹³ De Turkse zorg over de toenemende zelfstandigheid van de Koerdische enclave kon echter niet weggenomen worden door KDP-garanties dat onafhankelijkheid niet tot de aspiraties van de Noord-Iraakse autoriteiten behoort.

De betrekkingen tussen de PUK en Turkije leken beter te zijn dan de betrekkingen tussen de KDP en Turkije. Zo was Talabani, die onder meer in november 2002 een bezoek aan Ankara bracht,⁹⁴ van mening dat de berichtgeving over Turkse

⁸⁹ Milliyet, 9 oktober 2002; Middle East International, 11 oktober 2002; RFE/RL, vol. 5, no. 34, 18 oktober 2002; Boston Globe, 20 oktober 2002; NRC, 8 januari 2003.

⁹⁰ In een statement van de Kurdistan National Assembly op 25 februari 2003 spraken de Noord-Iraakse autoriteiten zich uit tegen het ingrijpen van Turkije in Irak en riepen de VS op om te voorkomen dat nieuwe Turkse of andere militaire eenheden Irak binnentrekken. www.krg.org, stand 26 februari 2003.

⁹¹ Sabah, 9 december 2002; Hawlati, 6 januari 2003; Jane's Defence Weekly, 5 februari 2003; ABC News, 6 februari 2003; Reuters, 7 maart 2003; AFP, 9 en 10 maart 2003; International Crisis Group Middle East Report No. 10, 19 maart 2003: 'War in Iraq: What's next for the Kurds?'

⁹² Hurriyet, 5 december 2002; CNN, 11 december 2002.

⁹³ Anatolia, 8 januari 2003; Kurdistan Satellite TV, 9 en 10 januari 2003.

⁹⁴ Anatolia, 12 november 2002.

aanwezigheid in Noord-Irak overdreven was. Ook verwachtte Talabani dat de installatie van een nieuwe regering in Turkije in november 2002 geen verandering in de positie van Turkije ten aanzien van Noord-Irak met zich mee zou brengen. De PUK-leider scherpte zijn positie ten opzichte van Turkije wel af en toe aan in de aanloop van een mogelijk gewapend ingrijpen.⁹⁵

Ook brachten gezamenlijke delegaties van de KDP en PUK een aantal bezoeken aan Ankara, waar met Turkse en Amerikaanse regeringsvertegenwoordigers werd gesproken over de gespannen ontwikkelingen ten aanzien van Irak.⁹⁶

De Turkse regering haalde vanaf december 2002 naast contacten met de KDP en de PUK ook de contacten met andere prominente oppositiegroeperingen aan (o.a. met INC, ADM en SCIRI).

Iran

In de verslagperiode onderhielden de Noord-Iraakse autoriteiten nauwe betrekkingen met de regering in Teheran. Zowel KDP-leider Barzani als PUK-leider Talabani brachten bezoeken aan Teheran.⁹⁷ Vooral over het officiële bezoek van PUK-leider Talabani, die de relatie tussen de Iraanse autoriteiten en de PUK als erg goed omschreef, werd veel bericht.

De houding van de Iraanse autoriteiten ten opzichte van een mogelijk militair ingrijpen in Irak werd enerzijds gekenmerkt door het toejuichen van een eventuele val van Saddam Hoessein en anderszijds door een verwerping van een buitenlandse inmenging in Irak.

Volgens de berichtgeving waren er in de verslagperiode meer strijders van de Badr-brigade⁹⁸ in PUK-gebied aanwezig.⁹⁹ Vanaf begin 2003 zouden eenheden van de brigade vanuit het zuiden van Iran naar PUK-gebied verplaatst zijn.¹⁰⁰ Het aantal strijders evenals het doel van de aanwezigheid varieert per bericht.¹⁰¹ Er vonden in de verslagperiode, voor zover bekend, geen incidenten als gevolg hiervan plaats.

Syrië

In de discussies in onder meer de VN Veiligheidsraad over de ontwapening van Irak bleef Syrië, als tijdelijk lid van de VR, de afgelopen maanden

⁹⁵ Zo wezen ook PUK-vertegenwoordigers in de pers een unilaterale interventie van Turkije af. Reuters, 22 februari 2003; Kurdistani Nwe, 23 februari 2003.

⁹⁶ Brayati, 4 februari 2003; AFP, 15 maart 2003; Reuters 16 en 18 maart 2003.

⁹⁷ Kurdsat, 27 oktober 2002; Brayati, 8 december 2002; IRNA, 8 en 9 december 2002; RFE/RL, vol. 5, no. 41, 15 december 2002; IRNA, 5 en 6 januari 2003, Kurdistani Nwe, 8 januari 2003; Iran Daily, 17 februari 2003.

⁹⁸ De Badr-brigade is een aan de SCIRI gelieerde gewapende groep, die haar basis in het zuiden van Iran heeft. Zie ook het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

⁹⁹ SCIRI bevestigde in het verleden de aanwezigheid van Badr-strijders in PUK-gebied. De organisatie ontkent echter dat er recentelijk leden van de Badr-brigade de grens met Noord-Irak zijn overgestoken.

¹⁰⁰ Hawlati, 26 februari 2003; The Guardian, 10 maart 2003.

¹⁰¹ Financial Times Deutschland, 19 februari 2003; Hawlati, 26 februari 2003; The New York Times, 3 maart 2003; Reuters, 5 en 9 maart 2003; RFE/RL, vol. 6, no. 9, 7 maart 2003; Iranian Students News Agency, 14 maart 2003; RFE/RL, vol. 6, no.12, 21 maart 2003.

ijveren voor een vreedzame oplossing in Irak. De Syrische autoriteiten, die op politiek, veiligheids- en economisch gebied gebaat zijn bij een stabiel Irak, vreesden voor destabilisering in de regio als gevolg van een militair ingrijpen. Hoewel de Syrische autoriteiten inzake de toekomst van Irak een andere opstelling hadden dan de Noord-Iraakse autoriteiten, werden ook in de afgelopen periode contacten onderhouden. Zowel PUK als KDP onderhield betrekkingen met de Syrische autoriteiten en bracht verschillende bezoeken aan Syrië.¹⁰² KDP-leider Barzani was in november 2002 en januari 2003 in Syrië. PUK-leider Talabani benadrukte eind 2002 in Damascus de goede betrekkingen met Syrië.

2.4 Sociaal-economische situatie

De economische situatie in Noord-Irak werd in de afgelopen verslagperiode nadelig beïnvloed door een stijging van de waarde van de in Noord-Irak gebruikte Iraakse dinar ten opzichte van de Amerikaanse dollar.¹⁰³ Deze waardeverhoging was het gevolg van de toenemende schaarste van de dinar¹⁰⁴ en de continue instroom van Amerikaanse dollars¹⁰⁵ in Noord-Irak.

De appreciatie van de dinar ten opzichte van de Amerikaanse dollar heeft geresulteerd in problemen voor lokale aannemers die hun inkomsten in dollars ontvingen, maar hun kosten in dinars uitbetaalden. Veel werknemers verloren hierdoor hun baan. Een vergelijkbaar probleem ontstond voor de Noord-Iraakse autoriteiten, die eveneens voor hun inkomsten afhankelijk zijn van de dollar, terwijl hun uitgaven - met name ambtenarensalarissen - in dinars plaatsvonden. Ten slotte waren de in dinar geprijsde goederen voor de vele lokale werknemers van internationale instellingen die hun salaris in dollars ontvangen, duurder geworden.¹⁰⁶

In een poging de economische problemen het hoofd te bieden, hebben de Noord-Iraakse autoriteiten maatregelen genomen. Zo konden bepaalde goederen en diensten (inclusief overheidsdiensten) voortaan in Amerikaanse

¹⁰² Kurdsat, 10 en 17 oktober 2002; Brayati, 16 november 2002 en 12 januari 2003; Khabat, 17 januari 2003; Kurdistani Nwe, 18 maart 2003.

¹⁰³ In Noord-Irak is een oudere versie van de Iraakse dinar in omloop dan in Centraal-Irak; de biljetten dateren van voor 1991 en worden zgn. 'Swiss Dinars' genoemd. De in Noord-Irak gebruikte dinar wordt al sinds lange tijd niet meer geprint. Daar waar in de rest van de paragraaf over dinar wordt gesproken, wordt de in Noord-Irak gebruikte dinar bedoeld.

¹⁰⁴ Door veroudering van de bestaande biljetten werden er steeds meer aan de circulatie onttrokken. Omdat er al jaren geen nieuwe dinars werden geprint, zorgde dit voor een drastische afname van de voorraad biljetten. Daarnaast waren er vele speculanten die de dinar oppotten in de hoop op een waardeverhoging van de dinar in de toekomst.

¹⁰⁵ Veel VN-ontwikkelingsprojecten in Noord-Irak worden betaald in Amerikaanse dollars. De salarissen van VN-werknemers worden in Amerikaanse dollars uitbetaald. Voorts worden door Noord-Iraakse in het buitenland Amerikaanse dollars overgemaakt aan familieleden. Tezamen heeft dit een grote influx van dollars in Noord-Irak teweeg gebracht.

¹⁰⁶ Reuters, 17 september en 15 oktober 2002; AP, 30 november 2002; Reuters, 12 januari 2003; Kurdistani Nwe, 16 januari 2003; Brayati, 23 en 29 januari 2003.

dollars worden betaald. Daarnaast werden de prijzen van bepaalde goederen en diensten in dinars verlaagd. Voorts stelde de PUK een speciaal comité in dat (in coördinatie met de KDP) zorg diende te dragen voor een dagelijkse vaststelling van de wisselkoersen.¹⁰⁷

Basisvoorzieningen

Volgens de KDP keurde de VN de bouw van een nieuwe elektriciteitscentrale uit Olie-voor-Voedsel-fondsen goed. Het betreft een omvangrijk project waarmee in de toekomst de elektriciteitsvoorziening in Noord-Irak van meerdere bronnen afhankelijk zal zijn.^{108,109}

In PUK-gebied werd in december 2002 een nieuw gezondheidsprogramma aangekondigd gericht op de (verdere) verbetering en renovatie van ziekenhuizen in de steden.¹¹⁰ Aandacht is er ook voor de (verdere) bevordering van het niveau aan medische kennis en voor het tegengaan van verkoop van medicijnen na houdbaarheidsdatum op de zwarte markt.¹¹¹

Voornaamste sectoren

De grens tussen Turkije en Noord-Irak was sinds eind februari 2003 voor onder meer al het goederenverkeer gesloten. Hierdoor viel onder andere de export van (niet-reguliere) olie¹¹² van Noord-Irak naar Turkije stil. De doorvoer van humanitaire goederen¹¹³ ondervond naar verluidt ook af en toe hinder van de economische blokkade aan de grens tussen Turkije en Noord-Irak. Deze onderbrekingen zijn echter van tijdelijke aard geweest.

Olie-voor-Voedsel Programma¹¹⁴

Eind januari 2003 waren de voedselrantsoenen onder het Olie-voor-Voedsel Programma tot en met maart 2003 gedistribueerd. Vlak voor het militair ingrijpen in Irak kondigde de Secretaris Generaal van de VN aan het Olie-voor-Voedsel Programma stop te zetten.¹¹⁵

¹⁰⁷ Kurdistani Nwe, 8 januari 2003; Brayati, 23 en 27 januari 2003; Brayati, 4 februari 2003.

¹⁰⁸ Brayati, 1 november 2002.

¹⁰⁹ Noord-Irak is voor elektriciteit voor een belangrijk deel afhankelijk van stuwdammen. Zie algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002.

¹¹⁰ In een latere fase zal er zorg worden besteed aan de ziekenhuizen buiten de steden.

¹¹¹ Kurdistani Nwe, 19 december 2002.

¹¹² Hoewel niet toegestaan onder het Olie-voor-Voedsel Programma vindt er sinds 2001 export van ruwe olie plaats. Hier heft de KDP aan de grensovergang Ibrahimkhalil/ Habur belasting over.

¹¹³ Die met het oog op het dreigende militaire ingrijpen in Irak werden aangevoerd.

¹¹⁴ Het na de Golfoorlog ingestelde VN-sanctieregime verbiedt handel- en investeringsrelaties met Irak. In 1996 werd met resolutie 986 besloten dat olie-inkomsten aangewend kunnen worden ter leniging van humanitaire noden, ter financiering van VN-projecten en voor herstelbetalingen aan personen die schade hebben geleden tengevolge van de Golfoorlog.

¹¹⁵ AFP, 17 maart 2003.

3 Mensenrechten

3.1.2 Nationale wetgeving

De basis van de wetgeving in Noord-Irak is in beginsel de Iraakse grondwet, die is aangepast op die punten waar de eigen positie van Noord-Irak in het geding is. Deze eertijds seculiere Iraakse grondwet vindt echter sinds 1990 in toenemende mate overlappend met de rechtsnormen van de sharia.

Voor zover de sharia is opgenomen in de Iraakse wetgeving (civielrechtelijk¹¹⁶ en niet strafrechtelijk), kan deze worden toegepast door rechtbanken in Noord-Irak. Er zijn geen officiële sharia-rechtbanken. De Koerdische autoriteiten hebben op bepaalde terreinen, zoals bij eerwraak, getracht de invloed van de sharia terug te dringen. De rechtbanken nemen in hun oordeelsvorming de sharia regelgeving echter wel mee.¹¹⁷

Zowel Ansar al-Islam als de IGK¹¹⁸ hebben te kennen gegeven volgens de sharia te willen bestraffen. In de dorpen waar Ansar al-Islam aanwezig was, trachtte zij op het gebied van civiele rechten een extreme interpretatie van de sharia in te voeren.^{119 120}

3.2 Toezicht

Internationaal

Na het bezoek van de Speciale Rapporteur van de VN, Mavrommatis, aan Irak in februari 2002, heeft hij vervolgens afgezien van een volgend bezoek aan Irak.¹²¹

3.3 Naleving en schendingen

Er vond in Noord-Irak ten aanzien van de naleving en schendingen van de mensenrechten geen opvallende wijzigingen plaats ten opzichte van de situatie

¹¹⁶ Daar waar de persoonlijke rechtspositie is betrokken zoals echtscheiding en overerving.
¹¹⁷ U.S. Department of State, International Religious Freedom Report 2002: Iraq, 7 oktober 2002.
¹¹⁸ Komal, 12 oktober en 21 december 2002.
¹¹⁹ Human Rights Watch, 'Ansar al-Islam in Iraqi Kurdistan', 2002; U.S. Department of State, International Religious Freedom Report 2002: Iraq, 7 oktober 2002. Zie ook sub-paragraaf 2.3.2.
¹²⁰ Overigens lag onder meer de weigering in het verleden van de IMIK om de sharia in te voeren in de gebieden onder haar controle ten grondslag aan ernstige verdeeldheid binnen de partij zoals deze destijds was samengesteld. Dit leidde ertoe dat splintergroeperingen zich gingen afscheiden van deze partij. Internationale Crisis Group Middle East Briefing, 'Radical Islam in Iraqi Kurdistan: The Mouse That Roared?', 7 februari 2003.
¹²¹ United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40, 23 januari 2003 en United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40/Add.1, 4 maart 2003.

zoals in oktober 2002. In de navolgende paragrafen worden gebeurtenissen beschreven die in aanvulling op die situatie moeten worden gezien.

Zoals ook in het ambtsbericht van oktober 2002 gesteld, is volgens een rapport van Human Rights Watch¹²² dat onder meer gebaseerd is op een missie in september 2002, de algemene mensenrechtensituatie in Noord-Irak over de afgelopen jaren verbeterd. Zowel de KDP- als de PUK regering hebben wetten uitgevaardigd die streven naar de bescherming van fundamentele civiele- en politieke rechten, waaronder vrijheid van meningsuiting en vereniging, aldus Human Rights Watch. In hetzelfde rapport wordt er melding van gemaakt dat vertegenwoordigers van het International Committee of the Red Cross (ICRC)¹²³ zowel in PUK- als KDP-gebied toegang bleven houden tot gevangenen¹²⁴. De hygiëne in de gevangnissen en de behandeling van gevangenen zou zijn verbeterd, aldus Human Rights Watch. Volgens het rapport zou er zowel in KDP- als in PUK-gebied echter ook sprake zijn van mishandeling van politieke gevangenen tijdens de ondervraging. In de gevangenis van de Asayish¹²⁵ in Sulaymaniyya zou in enkele gevallen sprake zijn van aanhoudende eenzame opsluiting van personen die beschuldigd zijn van sabotage. Ook zou er volgens Human Rights Watch sprake zijn van langdurig voorarrest van gedetineerden en zouden buitensporige vertragingen in de procesgang plaatshebben.¹²⁶

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De rechtbank in Sulaymaniyya vaardigde volgens de media eind december 2002 een bevel tot inhechtenisneming uit op naam van de redacteur van een krant. Noch het incident, noch de motieven van de uitvaardiging van het bevel werden door andere bronnen bevestigd.¹²⁷

In KDP-gebied zouden volgens berichtgeving in de pers een schrijver en een tweetal redacteurs van twee verschillende kranten in hechtenis zijn genomen (en twee van hen zouden na ruim een maand zijn vrijgelaten). De berichtgeving over de detentie, noch de motieven erachter werden door andere bronnen bevestigd.¹²⁸

¹²² Human Rights Watch World Report 2003, Iraq en Iraqi Kurdistan.

¹²³ Het ICRC bezoekt in Noord-Irak detentie centra en houdt daarbij toezicht op de materiële voorzieningen in de gevangnissen en de behandeling van gedetineerden. Zie voor verdere uitleg het algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002.

¹²⁴ Het rapport van Human Rights Watch bevat geen informatie over de in het voorgaande algemeen ambtsbericht Noord-Irak genoemde beperkingen omtrent de toegang van ICRC tot de gevangnissen (in sommige gevangnissen zijn niet alle delen toegankelijk voor het ICRC, dit zou bijvoorbeeld voor de gevangenis van Aqra het geval zijn; vide algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002, sub-paragraaf 3.3.6.). Volgens andere waarnemers bleven deze beperkingen gehandhaafd.

¹²⁵ Het Directoraat Generaal voor de Veiligheid.

¹²⁶ Voor de berichtgeving rond Ansar al-Islam in dit verband vide sub-paragrafen 3.3.6. en 2.3.2. Hawlati, 30 december 2002.

¹²⁷ Hawlati, 14, 28 oktober 2002 en 30 december 2002.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De PUK verbood de Iraq(i) Workers Communist Party (IWCP) om in januari 2003 een partijbijeenkomst te houden. Volgens de PUK werd de vergunning geweigerd omdat de PUK deze partij als niet legaal beschouwt.^{129,130}

3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging

Ansar al-Islam toonde zich in de dorpen onder haar controle weinig tolerant ten opzichte van religies, religieuze stromingen, religieuze sektes etc. welke, in haar ogen, anders zijn dan de eigen interpretatie van de islam.¹³¹

Christenen

Het merendeel deel van de Armeniërs in Noord-Irak spreekt Koerdisch, daarnaast spreken zij West-Armeens. Onder meer in Zakho bevindt zich een aantal kerken, waaronder ook een Armeens-Orthodoxe kerk.

Joden

Een tiental personen van joodse afkomst is nog gevestigd in Noord-Irak of heeft zich er weer gevestigd, soms door huwelijken met de plaatselijke bevolking. Er is geen sprake van een joodse gemeenschap in Noord-Irak.

3.3.4 Bewegingsvrijheid

3.3.4.1 Binnenland

Binnen Noord-Irak

In het kader van de nauwere samenwerking tussen de PUK en de KDP zouden de partijen de reisrestricties en controleposten verder reduceren. Eind oktober 2002 maakten de Noord-Iraakse partijen daartoe afspraken over gezamenlijke controleposten bij Pirar, Balisan en Hiran.¹³² De controleposten tussen KDP en PUK-gebied zouden eind november 2002 zijn opgeheven. De verklaring van de Asayish die voorheen vereist was voor personen uit PUK-gebied die via KDP-gebied naar het buitenland wilden reizen, is nu slechts nog nodig indien men zich wil vestigen in het andere gebied.

¹²⁹ Zie algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002 voor achtergrondinformatie over de IWCP en de verhouding van deze partij met de PUK.

¹³⁰ Hawlati, 16 december 2002.

¹³¹ Human Rights Watch, 'Ansar al-Islam in Iraqi Kurdistan', 2002; U.S. Department of State, International Religious Freedom Report 2002: Iraq, 7 oktober 2002; International Crisis Group, 'Radical Islam in Iraqi Kurdistan; The mouse that roared?', 7 februari 2003.

¹³² Kurdsat, 25 oktober 2002.

Tussen Noord-Irak en Centraal-Irak

Op de scheidslijn tussen Noord- en Centraal-Irak bevindt zich een zestal controleposten. In het PUK-gebied zijn (van zuid naar noord) de volgende controleposten te onderscheiden: Kalar, Kifri en Chamchamal. In het KDP bevinden zich de controleposten Kalak (ofwel Khabat), Fa'id en Qoshtapa.

Ook in de afgelopen maanden werd enkele malen bericht dat Centraal-Iraakse voetbalteams naar Noord-Irak reisden om daar een wedstrijd tegen Noord-Iraakse teams te spelen.¹³³ Voorts zou het bijvoorbeeld voorkomen dat artsen naar Bagdad reizen voor medische training.¹³⁴

3.3.4.2 Buitenland

De berichtgeving over de grenzen van Noord-Irak met haar buurlanden stond aan het einde van de verslagperiode in het teken van een mogelijke sluiting. Eén en ander kon worden gezien in het licht van de opgelopen spanning in de regio wegens een mogelijk militair ingrijpen in Irak. Voor zover bekend waren de grenzen met de buurlanden Iran en Syrië tot het einde van de verslagperiode open en was de grens met buurland Turkije eind februari 2003 voor bepaalde categorieën van vervoer gesloten.

Turkije

Sinds eind februari 2003 was de grens tussen Turkije en Noord-Irak gesloten voor onder meer al het reguliere personen- en goederenverkeer,¹³⁵ met uitzondering van personenverkeer bestemd voor Centraal- en Zuid-Irak. Personenverkeer in het kader van gezinshereniging en repatriatie¹³⁶ ondervond evenmin hinder van de sluiting van de grens.

Syrië

In oktober 2002 zouden de Syrische autoriteiten hebben besloten om niet langer toestemming te verlenen aan niet-Irakezen om naar Noord-Irak te reizen. Het is niet duidelijk hoe lang deze situatie heeft geduurd en of dit voor alle niet-Irakezen gold.

Centraal-Irak¹³⁷

Vorig jaar, in maart 2002 voerden de Centraal-Iraakse autoriteiten een nieuw paspoort in met het serienummer H. Verlenging van de H-serie is naar verluidt niet mogelijk. De nieuwe H-serie wordt afgegeven door de autoriteiten in Centraal-Irak; het is niet duidelijk of de Koerdische

¹³³ AFP, 27 januari 2003; The Independent, 1 maart 2003.

¹³⁴ Brayati, 24 november 2003.

¹³⁵ BBC News, 26 februari 2003.

¹³⁶ De vrijwillige terugkeer via het IOM van afgewezen uitgeprocedeerde asielzoekers naar KDP- en PUK-gebied was vanaf half maart 2003 niet langer mogelijk, zie verder paragraaf 4.2.

¹³⁷ Zie ook de algemene ambtsberichten Centraal-Irak.

autoriteiten de beschikking hebben over de serie H-paspoorten, maar Noord-Irakezen kunnen deze paspoorten wel in Centraal-Irak aanvragen. De H-serie paspoorten werd ter vervanging van de N-serie paspoorten ingevoerd. Deze N-serie paspoorten was in de verslagperiode nog in omloop en was geldig tot 16 maart 2003. De N-serie werd net als door de Centraal-Iraakse autoriteiten ook door de Noord-Iraakse autoriteiten afgegeven (ofschoon zij niet als onafhankelijke staat zijn erkend en daartoe dus feitelijk internationaal rechtelijk niet gemachtigd zijn). Deze paspoorten zijn slechts van Centraal-Iraakse paspoorten te onderscheiden door de plaats van afgifte.

3.3.6 Arrestatie en detentie

Hoewel tussen KDP en PUK samenwerking bestaat op veiligheidsterrein, zullen de partijen normaal gesproken geen arrestaties in het gebied van de andere partij verrichten.

Het ministerie voor Mensenrechten in KDP-gebied heeft begin 2003 een ontwerp handvest voor de rechten van gevangenen en gedetineerden voorgelegd aan de ministerraad van de KRG/KDP. De voorstellen in dit ontwerp handvest bevatten beginselen zoals: elke gevangene dient de reden van zijn/ haar gevangenneming te worden meegedeeld alsmede de (juridische) grond ervoor; gevangenen hebben het recht op eigen verdediging en/ of op de inschakeling van een advocaat zonodig bekostigd door de autoriteiten; in geval van vrijspraak dienen vervolgd en gedetineerden te worden gecompenseerd; gevangenen hebben het recht op vrije uitoefening van hun religie; gevangenen dienen te worden voorzien van studiefaciliteiten en dienen toegang tot televisie en kranten te worden geboden. In de voorstellen wordt speciale aandacht besteed aan de positie van jongeren. Voor tieners zouden heropvoedingsmethoden toegepast dienen te worden in plaats van gevangenneming, om deze groep voor te bereiden op een normaal leven.¹³⁸

Ansar al-Islam zou zich in de dorpen waar zij controle over heeft schuldig hebben gemaakt aan willekeurige arrestaties (van onder meer vermeende PUK-aanhangers en personen die weigerden de islamitische gedragsvoorschriften te volgen) en langdurige en illegale detenties. De meeste gedetineerden kwamen weer in vrijheid na de betaling van een geldbedrag.

Er waren ook berichten dat zowel PUK als KDP personen op verdenking van banden met Ansar al-Islam langdurig, zonder gerechtelijk vooronderzoek en zonder juridische basis in Sulaymaniyya en Erbil detineerde.¹³⁹

¹³⁸

Brayati, 16 januari 2003.

¹³⁹

Human Rights Watch, 'Ansar al-Islam in Iraqi Kurdistan', 2002; Human Rights Watch World Report 2003, Iraq and Iraqi Kurdistan.

De KDP-autoriteiten besloten begin december 2002 een aantal gevangenen vrij te laten ter gelegenheid van Eid al-Fitr.¹⁴⁰ Het is niet duidelijk wat de oorspronkelijke aanklacht tegen de vrijgelaten gevangenen was en voor welke misdaden zij waren veroordeeld.¹⁴¹

3.3.7 Mishandeling en foltering

Ansar al-Islam zou zich in de dorpen waar zij aanwezig was schuldig hebben gemaakt aan marteling en slechte behandeling van gevangenen (waaronder vermeende aanhangers van de PUK of personen die de islamitische gedragsvoorschriften niet volgden).

Ook waren er berichten dat de KDP en de PUK gevangenen genomen personen die worden verdacht van banden met Ansar al-Islam tijdens het verhoor martelden of slecht behandelden. De PUK en de KDP ontkenden deze beschuldigingen.¹⁴²

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Er zijn berichten dat Ansar al-Islam zich heeft schuldig gemaakt aan de executie van strijders van de PUK, nadat deze zich hadden overgegeven en/ of (krijgs)gevangenen waren genomen.¹⁴³

3.3.10 Doodstraf

Een dader van de aanslag op PUK-premier Barham Saleh¹⁴⁴ zou tot de doodstraf veroordeeld kunnen worden.¹⁴⁵ De PUK-premier heeft echter verklaard fundamenteel tegen deze vorm van bestraffing te zijn. Er zouden in PUK-gebied meer dan twintig ter dood veroordeelden op uitvoering van hun straf wachten. Saleh heeft echter voor zover bekend in de afgelopen (ruim) twee jaar dat hij PUK-premier is nog geen enkel bevel tot tenuitvoerlegging van de doodstraf getekend.¹⁴⁶

¹⁴⁰ Islamitische feestdagen.

¹⁴¹ Khabat, 4 december 2002; Brayati, 7 december 2002; RFE/RL, vol. 5, no. 41, 15 december 2001.

¹⁴² Human Rights Watch, 'Ansar al-Islam in Iraqi Kurdistan', 2002; Human Rights Watch World Report 2003, Iraq and Iraqi Kurdistan.

¹⁴³ Human Rights Watch, 'Ansar al-Islam in Iraqi Kurdistan', 2002.

¹⁴⁴ Deze aanslag, waarbij onder meer vijf bodyguards van de premier om het leven kwamen en hijzelf ongedeerd bleef, vond in april 2002 in Noord-Irak plaats.

¹⁴⁵ In Noord-Irak kan de doodstraf worden opgelegd voor een tamelijk groot aantal delicten waaronder voor terroristische activiteiten (zie verder algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002).

¹⁴⁶ The New York Times, 31 december 2002; ABC News, 31 december 2002.

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Turkmenen

Een aantal Turkmeense organisaties was in de afgelopen periode in de oppositiebijeenkomsten vertegenwoordigd. De door de Turkse autoriteiten gesteunde overkoepelende Turkmeense partij, het Iraqi Turkoman Front (ITF) maakte bezwaar tegen het feit dat de organisatie niet deel uitmaakt van het leiderschapscomité van de oppositie dat in februari 2003 werd gekozen. Ondanks de steun die de partij hiervoor kreeg van de Turkse autoriteiten, werd de organisatie niet in het comité opgenomen.¹⁴⁷

De relatie tussen KDP en ITF dat door de KDP als verlengstuk van Turkije wordt gezien, verbeterde niet mede door de dreiging van het mogelijk unilateraal ingrijpen van Turkije in Noord-Irak.¹⁴⁸ De KDP deed in de media verslag van de arrestatie van een groep onder leiding van een prominent ITF-lid wegens vermeende betrokkenheid bij de planning van bomaanslagen. ITF wees de arrestatie sterk af en riep de hulp van Turkije in.¹⁴⁹

Daarnaast uitte ITF onvrede over de zetelverdeling in het gezamenlijk parlement en weigerde de organisatie zitting te nemen in het parlement.¹⁵⁰

Naast het ITF, dat bestaat uit een vijftal groeperingen, is er nog een aantal Turkmeense organisaties in Noord-Irak actief. In de verslagperiode vormden de Turkoman Brotherhood Association, de Turkoman Unity Party, de Turkoman Democratic Party, de Turkoman National Liberation Party en de Turkoman Cultural Association een nieuw verband: de Turkoman National Association.¹⁵¹

3.4.3 Lokale medewerkers van internationale organisaties

In november 2002 werd door het gezamenlijk parlement een decreet uitgevaardigd dat voor lokale staf van internationale organisaties een werkvergunning is vereist.¹⁵²

Ngo's

Er werd in de verslagperiode voor zover bekend een keer melding gemaakt van de beschieting van een ngo-voertuig, waarbij een gewonde zou zijn gevallen.¹⁵³ De beschieting werd niet bevestigd door andere bronnen;

¹⁴⁷ RFE/RL, vol. 5, no. 40, 9 december 2002.

¹⁴⁸ NRC, 14 februari 2003.

¹⁴⁹ Brayati, 16 februari 2003; Turkomaneli, 16 en 17 februari 2003; AFP, 18 februari 2003; Reuters, 19 februari 2003.

¹⁵⁰ Turkish Daily News, 8 oktober 2002; Anatolia, 15 november 2002.

¹⁵¹ Khabat, 8 november 2003; Brayati, 3 december 2002.

¹⁵² Brayati, 23 november 2002.

¹⁵³ Kurdistani Nwe, 28 oktober 2002.

evenmin werd uit de berichtgeving duidelijk welke ngo het betrof en uit welke motieven het incident zou hebben plaatsgevonden.

3.4.4 Dienstplichtigen, deserteurs, militairen

Volgens goed ingevoerde bronnen zouden de Noord-Iraakse partijen voorheen meer gedeserteerde Centraal-Iraakse officieren accepteren dan in deze verslagperiode. De Noord-Iraakse autoriteiten zijn selectiever in het in dienst nemen van deze voormalige Centraal-Iraakse officieren.

Overig

Over het algemeen werden activiteiten van de sjiitische oppositie, met name van de Al-Da'wa partij¹⁵⁴ in Noord-Irak beperkt. Sinds enige tijd is er wel een toenadering waar te nemen tussen de Noord-Iraakse partijen en het sjiitische SCIRI.

4 Vluchtelingen en ontheemden

4.1 Migratiestromen en -oorzaken

Vertrek uit Noord-Irak

De veiligheidssituatie en economische toestand, twee belangrijke oorzaken voor migratie uit Noord-Irak, zijn in de verslagperiode niet verbeterd. De veiligheidssituatie was door de toenemende dreiging van een militair ingrijpen in Irak gespannen. Er is voor zover bekend in deze periode echter geen toename in de migratie vanuit Noord-Irak waargenomen.

Opvang in de regio

Sinds eind 2002, met de toenemende dreiging van een militair ingrijpen in Irak, werden door internationale organisaties in samenwerking met de autoriteiten van de buurlanden van Irak voorbereidingen getroffen om mogelijke vluchtelingenstromen vanuit Irak op te kunnen vangen. In Turkije, Iran, Syrië, Jordanië, Koeweit en Saudi-Arabie hield men rekening met de mogelijke toestroom van aanzienlijke aantallen vluchtelingen.

UNHCR hield rekening met het op gang komen van grote stromen vluchtelingen naar de buurlanden van Irak.

¹⁵⁴

Een militant-fundamentalistisch-sjiitische groepering, die in 1980 in Irak verboden werd. Zie verder algemeen ambtsbericht Centraal-Irak van november 2002.

Terugkeer naar Noord-Irak

In het standpunt van de KDP/KRG en de PUK/KRG inzake de vrijwillige terugkeer van afgewezen, uitgeprocedeerde asielzoekers uit Noord-Irak naar KDP- of PUK-gebied hebben zich geen wijzigingen voorgedaan.¹⁵⁵

Tot half maart 2003 bestond voor afgewezen Iraakse asielzoekers de mogelijkheid om terug te keren naar Noord-Irak met assistentie van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM). Dit programma is half maart (tijdelijk) gestaakt wegens de veiligheidssituatie als gevolg van de dreiging van militair ingrijpen in Irak.

In de verslagperiode zijn geen gevallen bekend waarbij terugkerende of teruggekeerde Iraakse asielzoekers van de KDP- en PUK-gebieden naar Centraal-Irak zijn gedeporteerd.

4.2 **Opvang van binnenlands ontheemden**

Enkele dagen voor aanvang van het militair ingrijpen zouden naar verluidt Koerden uit Centraal-Irak naar Noord-Irak zijn uitgeweken om zich te onttrekken aan het gezag van de Centraal-Iraakse autoriteiten.¹⁵⁶ De PUK en KDP troffen in januari 2003 al maatregelen voor de opvang van binnenlands ontheemden.¹⁵⁷ De KDP stelde een speciaal comité in dat zorg droeg voor veldhospitaal en water- en elektriciteitsvoorzieningen. In PUK-gebied werden onder meer opvangkampen ingericht en in KDP-gebied ziekenhuizen.

Leden of sympathisanten van de PUK of de KDP

In 2001 en 2002 keerden enkele groepen ontheemden die als gevolg van de onderlinge strijd tussen de KDP en de PUK nog altijd in het andere gebied verbleven, terug naar hun oorspronkelijke woonplaatsen. Eind november 2002 zou deze groep nog uit 100.000 tot 110.000 personen bestaan. Hoewel de ontheemden nu door de samenwerking tussen de Noord-Iraakse partijen kunnen terugkeren, is een aantal zaken (zoals conflicterende eigendomclaims) vooralsnog niet geregeld bij terugkeer.

Slachtoffers van de deportaties uit Centraal-Irak

Deportaties vanuit Centraal-Irak als gevolg van de arabiseringspolitiek, vonden ook in de verslagperiode plaats.¹⁵⁸ Er zouden echter minder deportaties en gedwongen hervestiging van Koerden en Turkmenen plaatsvinden binnen de arabiseringspolitiek dan in het verleden. Dit is

¹⁵⁵ Voor standpunt ter zake zie het algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002.

¹⁵⁶ Niet duidelijk is het exacte aantal personen dat het hier betreft. Bronnen variëren in het aantal personen van enkele honderden tot tienduizenden. Reuters, 13 en 14 maart 2003; BBC News, 17 maart 2003; AFP/ANP, 19 maart 2003.

¹⁵⁷ Hawlati, 12 januari 2003; Al-Itihad, 21 februari 2002.

¹⁵⁸ KurdSat, 13 oktober 2002; Brayati, 8 oktober en 27 november 2002; Gulan, 14 januari 2003.

voornamelijk toe te schrijven aan het feit dat de Centraal-Iraakse geheime diensten in deze periode andere prioriteiten kenden.

4.4 Activiteiten van internationale organisaties

Een aantal internationale organisaties was in de verslagperiode in Noord-Irak werkzaam. Naast de reguliere werkzaamheden trof een deel van de organisaties voorbereidingen voor een mogelijke toestroom van ontheemden naar Noord-Irak. De opvang van ontheemden valt niet onder het mandaat van de UNHCR. Derhalve werd United Nations Office for Project Services (UNOPS) verzocht de coördinatie voor de opvang van ontheemden in Noord-Irak op zich te nemen in samenwerking met World Food Programme (WFP). Ook het ICRC en Unicef troffen voorbereidingen voor de opvang van ontheemden in Noord-Irak. Vanaf eind februari 2003 hebben internationale hulporganisaties en VN-organisaties een groot aantal medewerkers in Irak de opdracht gegeven het land te verlaten met het oog op een dreigend militair ingrijpen in Irak.¹⁵⁹

5 Samenvatting

De dreiging van een militair ingrijpen in Irak bepaalde in belangrijke mate de politieke ontwikkelingen in Noord-Irak. KDP en PUK, die elk in een deel van Noord-Irak de feitelijke controle uitoefenen, boekten vooruitgang in de onderlinge samenwerking. Het gezamenlijk optreden van de twee Noord-Iraakse partijen in een breder verband van oppositiegroeperingen illustreerde de verbeterde samenwerking. Er vonden diverse oppositiebijeenkomsten plaats, waarin de toekomst van Irak centraal stond.

In het kader van een mogelijk militair ingrijpen was de veiligheidssituatie in Noord-Irak gespannen. De situatie bleef tot 20 maart 2003 echter stabiel, afgezien van de confrontaties tussen PUK en Ansar al-Islam in het grensgebied met Iran. Een zeer beperkt aantal incidenten werd toegeschreven aan de aanwezigheid van de PKK/KADEK, de Centraal-Iraakse en Turkse legers en Iraanse strijders. Het Turkse leger handhaafde haar presentie aan de grens met Noord-Irak, alsook in Noord-Irak. Economische problemen ontstonden in Noord-Irak als gevolg van een waardeinstijging van de munteenheid.

De mensenrechtensituatie en de positie van specifieke groepen zijn in algemene zin vergelijkbaar met de situatie zoals in oktober 2002. Hoewel de mensenrechtensituatie in Noord-Irak aanzienlijk beter is dan in Centraal-Irak, is

¹⁵⁹

Regai Kurdistan, 25 februari 2003; Reuters, 6 maart 2003.

ook in Noord-Irak sprake van schending van de mensenrechten. De situatie in de gevangenissen zou in deze periode enigszins verbeterd zijn. Ook zou de binnenlandse bewegingsvrijheid in deze periode verbeterd zijn.

In het licht van de dreiging van een militair ingrijpen in Irak troffen de Noord-Iraakse autoriteiten en internationale organisaties maatregelen voor de opvang van ontheemden. De internationale organisaties die in Noord-Irak aanwezig waren, repatrieerden vanaf eind februari 2003 een deel van hun medewerkers.

Bijlage: Lijst met 'Ministers in KDP- en PUK-regeringen'**KDP/ KRG**

Prime Minister	Mr. Nerchervan Idris Barzani
Deputy Prime Minister	Mr. Mohammed Mahmood Abdulrahman
Minister of Affairs of the Cabinet	Mr. Sewkat Sheikh Yezdin Muhammed
Minister of Interior	Mr. Karim Sinjari
Minister of Peshmarga Affairs	Mr. Hamid Hussain Mala
Minister of Education	Mr. Abdulaziz Tayyib Ahmad
Minister of Finance and Economics	Mr. Sakris Aghajan Mamendu
Minister of Awqaf and Islamic Affairs (Endowment)	Mr. Adnan Naqishbandi
Minister of Justice	Mr. Hadi Ali Abdulkareem
Minister of Culture	Mr. Mahmood Muhammed Mahmood
Minister of Agriculture and Irrigation	Mr. Saad Abdullah Osman
Minister of Municipalities and Tourism	Abdulmuhamen Sulaiman Abulsalam Barzani
Minister of Industry and Energy	Mr. Yonan Marqus Hanna
Minister of Humanitarian Aid and Cooperation	Dr. Shafiq Qazzaz
Minister of Health and Social Affairs	Dr. Jamal Abdulhameed
Minister of Reconstruction and Development	Ms. Nasreen Mustafa Sadiq
Minister of Public Works and Housing	Ms. Nazaneen Muhamad Waso
Minister of Transport and Communication	Mr. Haider Faili
Ministry of Human Rights	Dr. Muhammad Ihsan Sulivany
Regional Minister	Mr. Yousif Hanna Yousif
Regional Minister	Mr. Mahmoud Kawa Hafeed
Regional Minister	Mr. Namr Kecho Hasam
Regional Minister	Mr. Jawdat Jarjees Najjar
Regional Minister	Mr. Falakadin S. Kakaye
Regional Minister	--

PUK/ KRG

Prime Minister	Dr. Barham Ahmed Saleh
Minister of Interior	Mr. Paraidoon Abdul Qadir Faraj
Minister of Peshmarga Affairs	Mr. Sherdill Muhamed Taha
Minister of Education	Ms. Narmeen Othman Hassan
Minister of Finance and Economy	Mr. Bayz Saed Mohamed
Minister of Awqaf and Religious Affairs	Mr. Mohammad Omer Abdulaziz
Minister of Justice	Mr. Rushdi Abdul-Aziz Salih
Minister of Culture	Mr. Fatah Khalil Fatah
Minister of Agriculture	Mr. Shalaw Ali Abdulla
Minister of Municipality and Tourism	Mr. Fatih Abdulla Abas
Minister of Industry and Energy	Mr. Jala Jawhar Aziz
Minister of Relations and Cooperation	Mr. Abdul-Razaq Aziz Merza
Minister of Health	Dr. Mahmood Qadr
Minister of Public Works and Rehabilitation	Mr. Saady Mohamad Amen Dizay
Minister of Transportation and Communication	Mr. Khalil Ahmed Hussien
Minister of Refugees and Anfal and Human Rights	Mr. Salah Abdul Kadir Rasheed
Minister of Region Affairs	Mr. Jamil Khither Abdulla
Minister of Labor and Social Affairs	Mohsin Ali-Akbar Qasim

Bronnenlijst

Naast de in de inleiding genoemde bronnen is gebruik gemaakt van de volgende bronnen en publicaties:

ABC News

Agence France-Presse (AFP)

Algemeen Nederlands Persbureau (ANP)

Associated Press (AP)

BBC

Boston Globe

Brayati (dagblad Noord-Irak)

CNN

Deutsche Presse-Agentur (DPA)

Financial Times Deutschland

GeoSecurity Middle East

Gulan (dagblad Noord-Irak)

Hawlati / Hawulati (weekkrant Noord-Irak)

Human Rights Watch, World Report 2003, Iraq en Iraqi Kurdistan (New York, 2002).

Human Rights Watch, Ansar al-Islam in Iraqi Kurdistan (New York, 2002)

Human Rights Watch, Iraq: Forcible expulsion of ethnic minorities, volume 15, nummer 3 (New York, maart 2003)

Hürriyet (Turks dagblad)

International Crisis Group Middle East Briefing, Radical Islam in Iraqi Kurdistan: The Mouse That Roared?, 7 februari 2003

International Crisis Group Middle East Report, War in Iraq: what's next for the Kurds?, nummer 10, 19 maart 2003

International Herald Tribune

Iran Daily

Iranian Students News Agency

IRNA (Iraans Persbureau)

Al-Ittihad

Janes Defence Weekly

Jordan Times

Khabat (tijdschrift Noord-Irak)

Komal (weekkrant)

Kurdistan Democratic Party - Iraq website (www.kdp.pp.se)

Kurdistan Newslite

Kurdistan Nwe (dagblad Noord-Irak)

The Kurdistan Observer (www.kurdistanobserver.com)

Kurdistan Regional Government website (www.krg.org)

Kurdistan Satellite TV

KurdSat

Middle East International

Milliyet (Turks dagblad)

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Noord-Irak (Den Haag, 23 oktober 2002)

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Centraal-Irak (Den Haag, 15 november 2002)

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Turkije, (Den Haag, 30 januari 2003)

New York Times

NRC Handelsblad

Patriotic Union of Kurdistan website (www.puk.org)

Radio Free Europe/ Radio Liberty, Iraq report (RFE/RL)

Reuters

Sabah

Teheran Times

Turkomaneli

Turks persagentschap Anatolia

Turkish Daily News

United Nations Office of the Humanitarian Coordinator for Iraq (UNOHCI)

U.S. Department of State, International Religious Freedom Report 2002: Iraq, 7 oktober 2002